

Fıkıh

Abdullah KAHRAMAN*

MÜ'MİNLERİN KUTSAL MÂBEDİ CAMİ VE CEMAAT ÂDÂBİ

“İslâm medeniyetinde camilerin mimarisine de büyük önem verilmiş, cami, medrese ve hamam bir arada inşa edilmiştir. Bunun önemli mesajları vardır. Özellikle Osmanlı cami mimarisinde camilerin geniş bir arsa üzerine inşa edilip, sokakla caminin irtibatının duvarlarla kesilmesi, avluda şadırvan yapılması ve çam ağaçları dikilmesinin önemli sebepleri vardır.”

Mü'minlerin hayat kaynağı, Allah'a karşı olan sorumluluklarının en önemlisi olan ibadeti ifâ ettikleri, rûhen arındıkları, kul haklarına riâyet için de eğitildikleri mekândır camiler. Cami, Müslümanların topluca namaz ibadetini ifâ etmelerine tahsis olunmuş mekân anlamındadır.

Cami, namaz kılmak için tahsis edilen daha büyük mekânları ifâde eder. Fakat Allah'a secdelerin arz edildiği özel mekânların genel adı "mescid"dir. Hz. Peygamber'in özel ifâdesiyle ümmet-i Muhammed için yeryüzünün bütün temiz mekânları mescid olarak ilan edilmiştir. Bu sebeple mü'minin seccadesinin sığıdığı her yer mescid sayılır. Secde, namazın rükünleri arasın-

da çok özel bir yere sahip bulunduğu ve namaz ibadetini sembolize eden bir fiil olduğu için, namaz kılmaya ayrılmış mekâna bu ad verilmiştir.

İlk mescid Kâbe, ikincisi Kubâ, üçüncüsü ise Mescid-i Nebevî'dir.

Kâbe ile ilgili olarak Rabbimiz şöyle buyurur: *"Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidâyet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mâbed), Mekke'deki (Kâbe)'dir. Orada apaçık nişâneler, (ayrıca) İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur. Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnîdir"*¹

Kâbe'yi ilk kez binâ eden kişinin Hz. Âdem olduğu rivâyet edilmiştir. Öte yandan bir hadîs-i şerîfte yeryüzündeki ilk mescidin Mescid-i Haram, ikincisinin de Mescid-i Aksâ olduğu ifade edilmiştir.²

Hız. Peygamber (s.a.v) Mekke'de peygamberlik görevini ifâya başladıktan sonra zaman zaman müşriklerin çirkin davranış ve baskılarına rağmen Mescid-i Haram'da Hacerü'l-Esved ile Rûkn-i Yemânî arasında namaz kılıyordu. Ayrıca Dâru'l-Erkâm'a taşındıktan sonra burada Müslümanlara cemaat namazı kıldırıyordu. Hız. Ömer Müslüman olduktan sonra mü'minler Mescid-i Haram'da açıkça namaz kılmaya başladılar.

Rasûlullah, tebliğ görevinin ikinci dönemini geçirdiği Medîne'ye varmadan buraya iki mil uzaklıktaki Kubâ'da bir mescid inşâ ettirmiştir ki, burası günümüze kadar Müslümanlar için önemli bir ziyaret yeri olmuştur. Bu mescid için de Kur'ân'da şöyle buyurulmuştur: "..... İlk günden takvâ üzerine kurulan mescit (Kubâ Mescidi) içinde namaz kılman elbette daha doğrudur. Onda temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da çok temizlenenleri sever"³

Bu sebeple Kubâ, Hız. Peygamber' (s.a.v)'in en çok sevdiği mâbed olup her Cumartesi orayı ziyaret ederdi.

Rasûlullah Medîne'ye ulaşınca devesinin ilk çöktüğü boş arsayı satın alarak buraya Müslümanlar için ayrı bir kudsî değere sahip olan üçüncü mescidi inşâ ettirmiştir.

Hız. Peygamber (s.a.v)'in bu mescidlerle ilgili hadîs-i şerîfinin anlamı şöyledir: "*Ancak üç mescid için yolculuk yapılır: Biri Mescid-i Haram, biri Mescid-i Aksâ, diğeri benim mescidimdir*"⁴. Hız. Peygamber'in bu teşvikini dikkate alan mü'minler dünyanın her tarafından fırsat buldukları her an bu mescidlere akın etmektedirler. Her ne kadar Mescid-i Aksâ kısıtlama altında ise de, diğer iki mescit daha çok ziyaretçi toplamaktadır.

İslâm medeniyetinde camilerin mimarisine de büyük önem verilmiş, cami, medrese ve hamam bir arada inşa edilmiştir. Bunun önemli mesajları vardır. Özellikle Osmanlı cami mimarisinde camilerin geniş bir arsa üzerine inşa edilip, sokakla caminin irtibatının duvarlarla kesilmesi, avluda şadırvan yapılması ve çam ağaçları dikilmesinin önemli sebepleri vardır.

Camilerin İmarı

Tevhîd inancının sembolleri olan mescidlerin inşası, birçok âyet ve hadiste mü'minlere özgü bir ayrıcalık olarak kabul edilmiştir. Allah'a inmayanların mescid yapma gibi bir düşüncesi olmaz. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de inananların Allah'a kulluk edilmesine engel olucu tavırlarına ve bu davranışın en büyük haksızlık olduğuna işaret edilmiştir⁵. "*Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe inanan, namaz kılan, zekât veren ve sadece Allah'tan korkan kimse-ler imar ederler.*"⁶ meâlindeki âyet bu hususu çok açık bir şekilde vurgulamıştır. Gerek bu ayette gerekse konuya ilişkin hadislerde geçen "imar etme" ifâdesi İslâm bilginlerinin çoğunluğu tarafından hem bu mekânların inşâsı ve maddî anlamda bakımı hem de İbadet etme, Kur'ân-ı Kerim okuma, ilim öğrenme ve öğretme gibi "mânevî anlamda ihyâ" olarak anlaşılmıştır.

Cami ve Cemâat Âdâbı

Camiler özel ve kutsal mekânlar olduğu için buralara girecek kişilerin maddî ve hükûmî kirlilikten arınmış olmaları gerekir. Özetle, cünüp, hayız ve nifas hâlindeki kişilerin gusül abdesti almadan mescide girmeleri haramdır; fakat Hanbelî mezhebine göre cünüp kişinin abdest alarak mescitte bulunması câizdir. Bu durumda olmayan kişilerin de mescide abdest alarak girmeleri mendup, abdestiz girmeleri mekruh olarak nitelendirilmiştir.

Hız. Peygamber eûzü besmele çekerek mescide sağ ayağı ile girer, sol ayağı ile çıkardı. Girerken Allah'tan rahmet kapılarının açılmasını diler ve Allah'ın lutfunu temennî ederek çıkardı. Mescide girdiği zaman tahiyetü'l-mescid namazı kıları.

Camiler, Müslümanların Allah'a ibadet ettikleri yerlerdir. Yeryüzünün en şerefli yerleri olan camilere, "*Beytu'llâh/Allah'ın evi*" denilmektedir. Camiye ibadet için giden mü'min Allah'ın ziyaretçisi ve misafiri durumundadır. Ev sahibi, evine gelen misafirlerine ikramda bulunduğu gibi camiye giden mü'minlere de Yüce Allah büyük mükâfat verecektir.

Peygamber Efendimiz bu konuda şöyle buyurmuştur: "*Evinde güzelce abdest alıp camiye giden kimse Allah'ın ziyaretçisidir. Ziyaret edene Allah ikramda bulunacaktır.*"⁷

Camilere saygı göstermek ve cami âdâbına uymak her Müslümanın vazifesidir. Bu vazifeler kısaca şunlardır:

1) Camiye abdestli olarak, temiz elbise, temiz çorap ve düzgün kıyafetle girmek

2) Sağ ayakla ve salâvat okuyarak girmek, sol ayakla çıkmak. Mescide girildiğinde 'tahıyyetü'l-mescid' niyetiyle iki rekât nafil namaz kılınması sünnettir. Girenken itikâfa niyet edilip dünya kelamı konuşulmazsa bu sevap olur.

3) Bir özür yoksa camide ayakları uzatarak oturmamak; bağırıp çağırmak, gürültü etmek ve dünyaya ait şeyleri konuşmak gibi saygısız davranışlardan sakınmak.

4) Soğan, sarımsak yiyenlerin ve grip gibi bulaşıcı hastalığı bulunanların bu durumları geçinceye kadar namazlarını başka bir mekânda edâ etmeleri; geçirmek ve yanındakileri iğrendirecek davranışlarda bulunmaktan kaçınmak.

5) Camide Kur'an okunuyor veya va'z yapılıyorsa dikkat ve saygı ile dinlenmeli; geç gelen boş bulunduğu yerde oturmalı, ön saflara geçmek için cemaati rahatsız etmemelidir.

*İbadetin yolları mescitlerden geçiyor
Rabbim hep kullarını secdelerden seçiyor!*

Dipnot

* Prof. Dr.

- 1 3/Â-i İmrân, 96.
- 2 Buhârî, Enbiyâ, 40.
- 3 9/Tevbe, 108.
- 4 Buhârî, Mescid-i Mekke, I, 6; Müslim, Hac, 74.
- 5 2/Bakara, 114; 9/Tevbe, 17.
- 6 9/Tevbe, 18.
- 7 Münziri, et-Tergîb, I, 214.